

'Prachtigste buitenhuis ooit gezien'

Over landgoed Vredestein en de verloren gewaande leeuwjes

ZOELMOND - Natuurlijk vindt een Beusichemse wandelaar een rondje Lekdijk of Meent mooi en het zojuist aangelegde klompenpad waarschijnlijk zelfs avontuurlijk, maar 150 jaar geleden was er echt iets uitzonderlijks en dat lag net buiten dit dorp: het unieke landgoed Vredestein nabij Ravenwaaij, met een uitgestrekt wandelbos en idyllische waterpartijen.

Richard van de Velde

Vredestein was te vinden op de plaats waar zich nu uitgestrekte weilanden bevinden: tussen het kerkhof bij de kerk van Zoelmond tot over de Lekdijk bij Ravenswaaij. De boerderij met de gelijkvloerige naam Vredestein, halverwege de Donkerstraat, staat aan de rand van dit gebied, maar dateert uit 1936. De bekende Nederlandse schrijver/dichter Jacob van Lennep maakte in 1823 samen met een vriend een voettocht door de Betuwe en kwalificeerde in zijn dagboek het huis op het landgoed als volgt: "Wat bouworde betreft het prachtigste buitenhuis dat ik ooit heb gezien."

VERMAAK

Er waren twee toegangswegen naar het kasteel, één vanaf de Lekdijk en één vanaf de Donkerstraat. Bij de hoofdingang stonden indrukwekkende twee meter hoge stenen leeuwen met wapenschild op een metershoog gemetseld voetstuk. Die bij de Lekdijk waren de helft kleiner. Behalve twee parken, een langgerekt bos en een boomgaard, was er ook een moestuin. Verspreid over het terrein stonden allerlei

bijzondere bomen en struiken en lagen er diverse 'wateren van vermaak' en 'terreinen van vermaak', waarmee men respectievelijk waterpartijen en speelweiden mee bedoelde. Bij de tuinmanswoning hoorde een zogenaamde orangerie, een grote kas waarin tropische planten en vruchten in werden gekweekt. In het zuidelijkste puntje van het landgoed, nabij de kerk in Zoelmond, vind je nog steeds De Opstal. Het hele terrein had een oppervlakte van '66 bunder, 85 roeden en 57 ellen', oftewel circa 67 hectare.

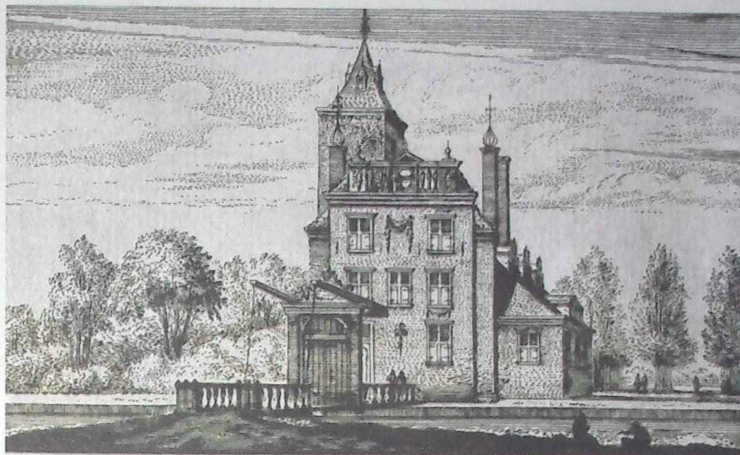
Op dit landgoed stond vermoedelijk in de 14e eeuw eerst een klooster, maar in 1454 werd dat verkocht aan Willem van Egmond die er toen een kasteel op liet bouwen. Toen Willem van Oranje, de vader des vaderlands, trouwde met Anna van Egmond werd hij ook... Heer van Vredestein. Hij schonk het aan de Drost van Buren, Philips van Steelant, wiens familie het kasteel bewoonde tot 1710. Door vererving kwam het in handen van de familie Van Brakell tot den Brakel en dat bleef zo tot 1865. Sinds 1692 bevindt zich in het koor van de Rijswijkse kerk nog steeds de grafkelder van deze familie van Brakell tot den Brakel. Een opmerkelijke gebeurtenis vond plaats toen rond 1760 baronesse Jacoba van Brakell tot den Brakel op Vredestein kwam wonen en een negroïde man als huisknecht meebracht. Dat was in die tijd iets heel bijzonders. Margaretha zorgde er zelfs voor dat haar bediende in de Ravenwaaijse kerk werd gedoopt en hij de naam kreeg van zijn vroegere meester: Diederick Jan.

HERENHUIS

Rond 1808 werd het kasteel afgebroken en kwam er een zeer exclusief herenhuis voor in de plaats. Aan de hand van een beschrijving uit 1853 kan worden opgemaakt dat dit buitenhuis zo'n veertig vertrekken heeft gehad. De entree was een grote hal met een wit en rood marmeren vloer. Vervolgens waren op de benedenverdieping negen vertrekken waaronder suites en ruime zalen met kleine aangrenzende kamers, de zogenaamde kabinetten. Via een dubbele trap met koperen balusters werd de eerste verdieping bereikt. Hier bevond zich een ruime zaal met ingelegde vloer en nog eens vijf kamers en vijf kabinetten. Op de bovenste etage was de 'Grootte zolder' met zogenaamde 'mangelkamers' waar het linnengoed werd gestreken, vier zolderkamers en drie 'meidenkamers'. Alle ruimtes waren voorzien van behang, stucwerk en stookplaatsen. Het 'onderhuis' (kelder) bevatte een grote keuken, werkruimte, dessert- en provisiekamers, 'knechtkamers' en diverse 'gemakken' (wc's). Opvallend was dat de 'meiden- en knechtskamers' erg ver uit elkaar lagen...

RANCUNE

Diederik Louis van Brakell tot den Brakel, de eerste bewoner van dit Herenhuis, trouwde tweemaal en had in totaal acht kinderen. Na de dood van hun ouders verkochten de op geld beluste kinderen het landgoed in 1853 aan Louis Eugène uit een andere tak van de familie. Toen die twaalf jaar later kinderloos stierf, kwam Vredestein in handen van een speculant, die het in november 1868 uiteindelijk voor Fl. 135.000 doorverkocht aan de Hoogwielgeboren Vrouwe Engelbertha Roesingh Udink, afkomstig uit de buurt van Denekamp. Zij was op huwelijksvoorwaarden getrouwd met Baron Elbert Carsile van Pallandt van Harseveldt. Dat hun huwelijk (lees: vrouwen in elkaar) niet goed was, bleek toen zij drie maanden na de aankoop van het landgoed elk afzonderlijk een testament opmaakten. De 30-jarige kinderloze Barones Engelbertha overleed echter al na ruim een jaar, in februari 1870. Niet haar man, maar twee veldwachters deden bij de gemeente aangifte van haar overlijden... De inhoud van haar testament moet wel even slikken zijn geweest voor Elbert: al haar bezittingen in Denekamp e.o. kwamen namelijk háár familieleden toe. Hij erfde nog wel een

■ Twee tekeningen van landgoed Vredestein. Boven het kasteel en onder het exclusieve herenhuis.

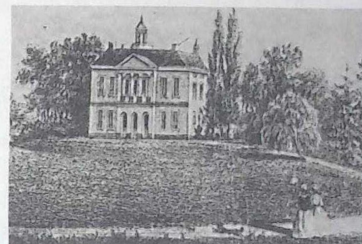
bedrag van Fl 50.000 (naar huidige maatstaven €500.000), maar moest daarover wel elk jaar 4% rente betalen aan de andere erfgenamen. Ook kreeg hij het 'vruchtgebruik' van Vredestein, maar over het lot van het 'kasteel' zelf stond niets vermeld. Ook stond er een bepaling in dat Engelbertha, als doopsgezinde, begraven wilde worden in Maurik. Achter een ijzeren hek op de oude begraafplaats aan de Tielseweg, is haar verwaarloosde graf nog steeds te vinden.

SLOOP

Vermoedelijk uit rancune liet Elbert kort daarop ook een testament maken, met desastreuze gevolgen voor het landgoed en het 'kasteel'. In zijn eigenhandig geschreven testament stond te lezen dat zijn ouders erfgenamen waren en het zijn uitdrukkelijke wil was, zover dat bij zijn overlijden nog niet is gebeurd, dat het kasteel Vredestein, het koetshuis, de mestput, de hoge schuur en de hooibergen zullen worden gesloopt of voor de sloop worden verkocht en alles wat op het terrein staat, wordt gerooid of 'ter rooing' verkocht. Vanaf 1872 begonnen onder leiding van rentmeester Key, de 'verkopingen' in herberg de Posthoorn in Ravenswaaij. Heer Elbert Carsile woonde die zittingen nooit bij, want hij had inmiddels zijn toevlucht gezocht in het mondaine Parijs. Uiteindelijk werd het kasteel en het koetshuis afgebroken 'tot onder de vloer van het onderhuis'. Twee kooplieden uit Dordrecht betaalden er Fl. 9500 voor. Een overdekte mestput bracht Fl. 300 op en een vijfroedige hooiberg nog Fl. 264. De inboedel was al in januari 1873 verkocht en bracht over de 1000 gulden op, waarbij een blauw Deventer tapijt al goed was voor Fl. 361. In november 1873 werden 126 percelen ongeveld bomen aan de man gebracht en leverden bijna Fl. 4500 op. Van Pallandt had voor de rest geen functies of bezittingen die geld opleverden, dus waren de opbrengsten uit Ravenswaaij erg welkom om zijn luxueuze leventje in Parijs te bekostigen. Hij overleed op 73-jarige leeftijd in 1915 te Varsseveld.

RESTEN

Er zijn nog steeds overblijfselen van kasteel Vredestein. De fundamenten van de ingang tot het landgoed zijn nog steeds te zien bij de sloot langs de Donkerstraat, evenals de ingang aan de Lekdijk. De twee 'kleine' anderhalft meter hoge leeuwen, die vroeger de ingang van de oprijlaan aan de Lekdijk bewaakten, zijn na een intensieve speurtocht na zeventig jaar weer terecht. Ze bleken in de familie te zijn van oud-landgoedrentmeester Key, die toen tegenover het landgoed woonde, in de boerderij waarin nu transportbedrijf Baauw is gevestigd. Deze leeuwen zijn in 1947 met de familie meeverhuisd naar Driebergen. De veel grotere 'kwaad-kijkende' leeuwen, met het wapenschild van de Van Brakels in hun klauwen, zijn bij de 'uitverkoop' van 1873 in

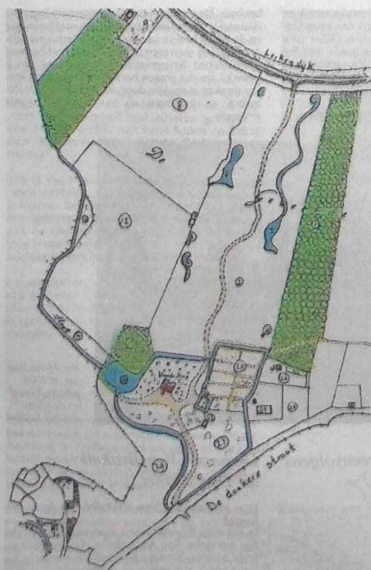

bezit gekomen van Baron Van Nagel. Hopelijk worden die ook nog eens opgespoord. Verder zijn er nog drie beelden van de 'wateren van vermaak', die door François Gijsbert Staatskin baron van Brakell tot Brakel aan zijn woonplaats Arnhem zijn geschonken ter verfraaiing van het singelpark aan de Jansbuitensingel. Hoe ze in zijn bezit waren gekomen, is onbekend. In het park staan Poseidon (Nep-tunes) de oppergod van de zee, Amphirite en tenslotte Hestia, de beschermgodin van het haardvuur. Vanaf de Lekdijk bij Ravenswaaij zie je nog her en der kuilen, laagten en droge beddingen in het landschap, maar van de waterpartijen zelf is niets meer te bespeuren. Hopelijk zal de passerende wandelaar in de nabije toekomst nog eens kunnen wegdromen bij een informatiebord over dit unieke landgoed Vredestein.

Mensen die aanvullende informatie beschikken, kunnen contact opnemen met Richard van de Velde via 0345-502583 of rvelde@hetnet.nl

■ De twee anderhalft meter hoge leeuwen, die vroeger de ingang van de oprijlaan aan de Lekdijk bewaakten, zijn na een intensieve speurtocht na zeventig jaar weer terecht.

■ De ligging van Vredestein aan de Donkerstraat.